

Katowice, 7 lutego 2018 r.

prof. dr hab. Jacek Górecki
Uniwersytet Śląski
Katedra Prawa Cywilnego
i Prawa Prywatnego Międzynarodowego

RECENZJA

przedłożonej przez Pana mgr. **Szymona Romanowa** rozprawy doktorskiej pt. ***Przeniesienie wierzytelności hipotecznej*** przygotowanej pod kierunkiem dr. hab. Bartłomieja Swaczyny na Uniwersytecie Jagiellońskim

I.

1. Recenzowana rozprawa doktorska poświęcona jest umownemu przeniesieniu wierzytelności hipotecznej. Wybór zagadnienia objętego tytułem i treścią recenzowanej rozprawy jest bez wątpienia trafny. Przeniesienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką nie doczekało się dotychczas monograficznego opracowania w polskiej literaturze prawniczej. Omawiano je jedynie w komentarzach i artykułach. Rozprawa dzięki temu stanowi podsumowanie dotychczasowego dorobku doktryny w tym zakresie. Powinna ona przyczynić się do usunięcia przynajmniej niektórych wątpliwości interpretacyjnych pojawiających się przede wszystkim na tle przepisów ustawy o księgach wieczystych i hipotece, istotnie zmienionych z dniem 20 lutego 2011 r. Przedstawiona analiza i ocena aktualnie obowiązujących rozwiązań pozwala też czytelnikowi na ewentualną samodzielną ich ocenę z uwzględnieniem też zaprezentowanych w pracy przez jej Autora.

2. We Wstępie Autor przedstawia szereg szczegółowych zadań i hipotez badawczych, które z dużą starannością realizuje i weryfikuje w kolejnych fragmentach pracy. Nie określa jednak ogólnego celu rozprawy, chyba że za taki należy uznać analizę dogmatycznoprawną przepisów o przeniesieniu wierzytelności hipotecznej. Sam Autor deklaruje wszakże, iż stanowi ona jedynie punkt wyjścia dla jego rozważań. Nie wskazuje jednak dokąd mają go one doprowadzić.

3. Podstawową metodą badawczą stosowaną przez Autora jest metoda dogmatyczna. Autor świadomie zarzucił wykorzystanie metody prawoporównawczej w recenzowanej rozprawie wskazując, że *„jej głównym celem jest analiza i zrozumienie modelu polskiej regulacji przeniesienia wierzytelności hipotecznej”*. Przy omawianiu zagadnień szczegółowych odwołuje się on jednak dość często do dorobku zagranicznej doktryny i judykatury (niemieckiej, szwajcarskiej i austriackiej). Brak chociażby krótkiego kompleksowego omówienia regulacji prawnych dotyczących tytułowego zagadnienia w wybranych państwach nie pozwala czytelnikowi na ocenę, czy przywoływane przez Autora zagraniczne wypowiedzi mogą być miarodajne także na tle polskich regulacji prawnych, nie jest mu bowiem znany kontekst normatywny przywoływanych wypowiedzi. Odwoływanie się tylko do poszczególnych regulacji występujących w obcym prawie nie daje moim zdaniem wystarczających podstaw do posługiwania się w wywodzie dotyczącym polskiego prawa wypowiedziami zagranicznych autorów, którzy przecież prezentują swe stanowiska w oparciu o całokształt regulacji dotyczącej omawianej kwestii, a nie w oparciu o wyrwany z niej przepis.

4. Układ recenzowanej pracy jest prawidłowy. Kolejność poruszanych kwestii zasługuje na akceptację. Autor od zagadnień ogólnych (podstawowych) przechodzi do zagadnień szczegółowych. Można mieć jedynie zastrzeżenia dotyczące objętości poszczególnych rozdziałów. Niektóre z nich (tzn. IX i XII) mają jedynie po kilka stron, a rozdział III ma objętość ponad 50 stron. Ponadto tytuł rozdziału VII jest nieadekwatny do jego zawartości. Nie przedstawia on bowiem kompleksowo sytuacji prawnej zbywcy i nabywcy wierzytelności hipotecznej, ale dotyczy jedynie wybranych szczegółowych zagadnień kształtujących tę sytuację prawną.

5. W pracy Autor powołuje liczne pozycje bibliograficzne, w których zamieszczone są wypowiedzi dotyczące zagadnień poruszanych w pracy. Wykazuje przy tym dobrą znajomość cudzych poglądów, do których odnosi własne przemyślenia, analizy i refleksje. Autor nie opierał się wyłącznie na literaturze polskojęzycznej. Wykorzystał także literaturę zagraniczną (głównie niemieckojęzyczną). Mam jednak wrażenie, że umieszczona na końcu pracy Bibliografia nie obejmuje wszystkich prac przywoływanych w tekście (np. brak tam publikacji D. Szota, do której Autor kilkakrotnie się odwołuje).

6. Strona techniczna pracy nie budzi istotnych zastrzeżeń. Jedynie sporadycznie zdarzają się tzw. literówki i drobne potknięcia (np. na s. 111 zamiast Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa powinno być Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej; na s. 307 zamiast art. 245¹ u.k.w.h. powinno być art. 245¹ k.c.). Od strony językowej praca jest przygotowana na bardzo dobrym poziomie. Zdarzają się jedynie drobne błędy (np. kilkakrotnie „z resztą” zamiast „zresztą”).

II.

1. Poglądy zaprezentowane przez Autora w recenzowanej rozprawie w znacznej części podzielam i uważam, że zostały one poparte odpowiednią i przekonującą argumentacją. Warto jednak zauważyć, że Autor prawie zawsze w pełni zgadza się z tezami prezentowanymi już wcześniej przez swego Promotora. Omawiając poniżej treść poszczególnych fragmentów pracy ograniczę się tylko do kilku najistotniejszych kwestii, które w mojej ocenie zostały przedstawione przez Autora niewłaściwie lub ze wskazaniem nietrafnej argumentacji.

2. W rozdziale I Autor przedstawił genezę regulacji przeniesienia wierzytelności hipotecznej oraz wyjaśnił takie pojęcia jak wierzytelność hipoteczna, zakres zabezpieczenia, przelew wierzytelności hipotecznej. Trafnie odróżnia wierzytelność od roszczenia i dopuszcza ustanowienie hipoteki w celu zabezpieczenia przedawnionej wierzytelności. Natomiast lapsusem jest chyba stwierdzenie (s. 35), że wierzyciel (a nie dłużnik) zrzeka się korzystania z zarzutu przedawnienia.

3. Rozdział II rozprawy poświęcony jest konstrukcji prawnej przeniesienia wierzytelności hipotecznej. Interesujące są zamieszczone tam rozważania dotyczące dopuszczalności zmiany wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Nie są one jednak związane z tematem pracy. Nie chodzi przecież w tym przypadku o przeniesienie wierzytelności hipotecznej, ale o powiązanie hipoteki z inną wierzytelnością.

4. Rozdziały III i IV zawierają rozważania dotyczące umów związanych z przeniesieniem wierzytelności hipotecznej.

Trudno zgodzić się z prezentowaną przez Autora (w ślad za Promotorem) tezą, że umowa zobowiązująca do przeniesienia wierzytelności hipotecznej nie wymaga zgody małżonka na tle art. 37 §1 pkt 2 k.r.o. Jedyne wskazany argument za tym przemawiający, to różnica w traktowaniu na tle tego przepisu praw rzeczowych na nieruchomości zabudowanej i niezabudowanej. Jest to jednak zrozumiałe z uwagi na różnicę wartości między takimi nieruchomościami i fakt, że nieruchomość zabudowana zaspokaja zwykle potrzeby mieszkaniowe.

Niejasne są rozważania dotyczące przypadku, w którym wierzytelność hipoteczna należy do wspólnego majątku wspólników spółki cywilnej. Natomiast w ogóle brak jest rozważań dotyczących kwestii związanych z wnoszeniem wierzytelności hipotecznej jako wkładu do spółki cywilnej, a przede wszystkim do spółek handlowych. Mamy wówczas przecież do czynienia z umownym przeniesieniem wierzytelności hipotecznej. Ciekawe byłoby np. omówienie stosowania art. 48 §3 k.s.h. do wierzytelności hipotecznej stanowiącej przedmiot wkładu do osobowej spółki handlowej. Uważam, że brak ten powinien zostać uzupełniony przed ewentualną publikacją rozprawy.

Omawiając treść umowy prowadzącej do przelewu wierzytelności hipotecznej (rozdział III, s. 98) Autor nie wyjaśnia, na czym ma polegać konkretyzacja (indywidualizacja) wierzytelności stanowiącej przedmiot tej umowy. Pewne wskazówki w tym zakresie (choć i tak niewystarczające) znaleźć można dopiero we fragmencie poświęconym umowie przedwstępnej (rozdział IV, s. 142-143).

W końcowym fragmencie rozdziału IV dotyczącym wadliwości umowy przedwstępnej znalazły się też nie pasujące tam rozważania dotyczące konsekwencji uchylecia się od skutków prawnych oświadczenia woli składającego się na umowę zobowiązującą do przelewu wierzytelności hipotecznej po dokonaniu wpisu przelewu do księgi wieczystej.

5. W rozdziałach V-VIII Autor przedstawił szereg szczegółowych kwestii związanych z tytułowym zagadnieniem. Na szczególną uwagę zasługują rozważania dotyczące ochrony dłużnika i właściciela nieruchomości obciążonej hipoteką. Autor obszernie i szczegółowo przedstawia ich pozycję prawną wobec zmiany uprawnionego do wierzytelności hipotecznej. Zbyt wcześnie jednak (rozdział VIII §5)

Autor rozważa ochronę dłużnika i właściciela nieruchomości w związku z przeniesieniem wierzytelności hipotecznej wynikającej z dokumentów zbywalnych przez indos lub na okaziciela. Przeniesienie tych wierzytelności omawia bowiem dopiero w rozdziale X i tam też moim zdaniem powinny znaleźć się te rozważania.

6. W rozdziałach IX-XII Autor zajął się dalszymi kwestiami szczegółowymi. Warto podkreślić w tym fragmencie pracy posługiwanie się przez Autora praktycznymi przykładami i prezentację przez niego uwag *de lege ferenda*. Autor trafnie diagnozuje braki w aktualnej regulacji prawnej i proponuje własne rozwiązania.

7. Na szczególną uwagę zasługuje rozdział XIII dotyczący przelewu wierzytelności hipotecznej podlegającej obcemu prawu. Autor trafnie wychodzi od założenia wynikającego z art. 14 ust. 1 rozporządzenia Rzym I, że stosunek między cedentem i cesjonariuszem obejmuje zarówno sferę obligacyjną, jak również skutki rozporządzające umowy zobowiązującej do przelewu wierzytelności. Następnie dość sprawnie rozgranicza zakres stosowania wchodzących w grę statutów. Nietrafny jest jedynie pogląd o tym, że działanie statutu przelewu rozciąga się także na skutki tegoż przelewu wobec osób trzecich.

8. W rozdziale XIV i w Zakończeniu Autor zawarł podsumowanie swych rozważań i ostateczną ocenę aktualnej regulacji umownego przeniesienia wierzytelności hipotecznej. Formułuje przy tym dalsze cenne propozycje *de lege ferenda* świadczące o jego dogłębnej znajomości tematu, którym się zajął.

9. Rozważania Autora zamieszczone w recenzowanej rozprawie doktorskiej skłaniają do wniosku, iż miał on zamiar przedstawić całokształt zagadnień związanych z umownym przenoszeniem wierzytelności zabezpieczonych hipoteką. Autor starał się rozstrzygać wątpliwości zgłaszane w literaturze odnoszące się do omawianych przez niego zagadnień. Dzięki jego staraniom zmierzamy do osiągnięcia stanu, w którym aktualnie obowiązujące przepisy odnoszące się do opisywanej przez Autora materii staną się jednoznaczne i łatwe w stosowaniu. Niezwykle cenne są też jego propozycje zmian regulacji prawnych, które pozwolą zbliżyć się do tego stanu. Powinny one stać się przyczynkiem do dalszych dyskusji dotyczących prawa

hipotecznego. W związku z tym uważam, że recenzowana rozprawa powinna doczekać się rychłej publikacji.

III.

Powyższe nieliczne uwagi krytyczne nie podważają ogólnej wysokiej oceny recenzowanej rozprawy doktorskiej. Prezentowane przez Autora poglądy potwierdzają jego dobrą znajomość regulacji prawnych z zakresu prawa prywatnego. Starał się on samodzielnie rozwiązać problemy, jakie niesie ze sobą stosowanie rozwiązań przyjętych dotychczas w polskim prawie i przedstawił spójną propozycję zmian w tym zakresie. Rozprawa wskazuje na dobre przygotowanie Autora do pracy naukowej.

W konkluzji stwierdzam, że przedłożona przez mgr. Szymona Romanowa rozprawa doktorska jest opracowaniem samodzielnym, stanowiącym rozwiązanie problemu naukowego i praktycznego. Autor wykazał się wystarczającą wiedzą teoretyczną w sferze prawa cywilnego, a także potwierdził umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Jego rozprawa doktorska w pełni odpowiada wymogom przewidzianym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. z 2017 r. poz. 1789 z późn. zm.) i może stanowić podstawę dalszego postępowania w przewodzie doktorskim.

J. Góredni